

Høyesteretts kjæremålsutvalg - Kjennelse.

INSTANS: Høyesteretts kjæremålsutvalg - Kjennelse.
DATO: 2007-04-12
PUBLISERT: HR-2007-00675-U
STIKKORD: Referatforbud. Domstolloven § 129, § 124, § 215. EMK artikkel 6. SPN artikkel 14.
SAMMENDRAG: Kjæremålet gjelder forbud av lagmannsretten mot å referere fra forhandlingene om hvorvidt et lagrettemedlem i en straffesak var inhabil. Spørsmålet er om det er gitt tilstrekkelig begrunnelse for referatforbudet. (Sammendrag er utdrag fra avgjørelsen)
Henvisninger: LOV-1915-08-13-5-§124, LOV-1915-08-13-5-§129, LOV-1915-08-13-5-§215, LOV-1999-05-21-30-EMKN-A6, LOV-1999-05-21-30-SPN-A14
SAKSGANG: Borgarting lagmannsrett - Høyesterett HR-2007-00675-U, (sak nr. 2007/443), straffesak, kjæremål.
PARTER: Norsk Telegrambyrå.
FORFATTER: Tjomsland, Skoghøy og Endresen.

Henvisninger i teksten: LOV-1915-08-13-5-§108, LOV-1915-08-13-5-§125, LOV-1915-08-13-5-§126, LOV-1915-08-13-5-§128, LOV-1915-08-13-5-§130, LOV-1981-05-22-25-§343, LOV-1981-05-22-25-§385, LOV-1981-05-22-25-§52

- (1) Kjæremålet gjelder forbud av lagmannsretten mot å referere fra forhandlingene om hvorvidt et lagrettemedlem i en straffesak var inhabil. Spørsmålet er om det er gitt tilstrekkelig begrunnelse for referatforbudet.
- (2) Under ankeforhandlingen i en straffesak for Borgarting lagmannsrett 1. mars 2007 - den såkalte Munch-saken - oppstod det spørsmål om ett av lagrettemedlemmene var inhabil. Etter å ha fulgt en del av forhandlingene henvendte lagrettemedlemmet seg til rettens formann og gav opplysninger om forhold som kunne medføre inhabilitet for henne. De forhold hun nevnte, var vikarforhold hos statsadvokatembetet på 1 ½ år avsluttet i juli 1998, venninne med en saksbehandler ved statsadvokatembetet, samboer frem til 2001 med forfatteren av en bok om NOKAS-ranet, venninne med en ekssamboer av en venn av en av de tiltalte og en nå avdød bror av denne med tilknytning til narkotikamiljøet i Oslo-området. Rettens formann gav partene opplysninger om forholdene i rettsmøte, og etter en kort pause meddelte forsvarerne at de anså lagrettemedlemmet inhabil, mens påtalemyndigheten ikke delte denne oppfatningen. Lagmannsretten avsa deretter kjennelse med slik slutning:
« A viker sete.
Det er referatforbud av forhandlingene om habilitetsspørsmålet. »
- (3) Kjennelsen er begrunnet på følgende måte:
« Lagmannsretten bemerker at vedkommende på et tidligere tidspunkt hadde nevnt spørsmålet om sin habilitet av grunner som nevnt, for rettens formann som var av den oppfatning at inhabilitet ikke forelå.
Når forsvarerne nå anser henne inhabil, finner retten etter omstendighetene at hun

bør vike sete, jf domstoloven § 108 i.f.

Av grunner som nevnt over, beslutter retten fullstendig referatforbud av forhandlingen om habilitetsspørsmålet, jf. domstoloven § 129. »

- (4) Samme dag sendte Norsk Telegrambyrå (NTB) ut en nyhetsmelding hvor inhabilitetsavgjørelsen ble omtalt, men denne ble etter noen timer trukket tilbake. Lagmannsretten henvendte seg etter dette til NTB og bad om en forklaring på hva som hadde skjedd. Samtidig varslet retten at den vurderte å ilegge den journalist som hadde vært til stede under rettsforhandlingene, og/eller NTB, rettergangsbot.
- (5) I brev 7. mars 2007 til lagmannsretten opplyste NTB at nyhetsmeldingen var en glipp, men påpekte samtidig at referatforbudets rekkevidde var uklart siden det ikke var angitt noen hjemmel for dette. Deretter skrev lagmannsrettens administrator 12. mars 2007 følgende brev til NTB:

« Deres brev av 7. ds er mottatt. Etter Deres redegjørelse, velger jeg å henføre overtredelsen av referatforbudet som et hendelig uhell og får derfor ingen konsekvenser.

Jeg tillater meg imidlertid å bemerke at det er noe merkelig at Deres journalist ikke oppfattet at det var et referatforbud, idet dette ble understreket av meg to ganger.

»
- (6) I mellomtiden hadde paraplyorganisasjonen Norsk Presseforbund 6. mars 2007 rettet en henvendelse til lagmannsretten hvor det ble bedt om « tilbakemelding om hva som er den konkrete hjemmelen for referatforbudet ». Denne henvendelse besvarte lagmannsrettens administrator 8. mars 2007 slik:

« Deres brev av 6. ds. er mottatt. Det tør være kjent at domstolene ikke kommenterer sine avgjørelser. »
- (7) Den 14. mars 2007 påkjærte NTB v/sjefredaktør Pål Bjerketvedt lagmannsrettens kjennelse om referatforbud til Høyesteretts kjæremålsutvalg på grunn av saksbehandlingsfeil. NTB har i korte trekk anført:
- (8) Det er et grunnleggende prinsipp i norsk rett at rettsavgjørelser skal begrunnes. Lagmannsretten har ikke begrunnet sin avgjørelse om referatforbud utover en generell henvisning til domstolsloven § 129. Ved nedleggelse av referatforbud må det som et minimum kreves at retten viser til hvilket alternativ i domstolsloven § 129 som er anvendt. Å angi hvilken lovregel som hjemler et referatforbud, er også en forutsetning for å kunne angripe avgjørelsen.
- (9) På dette grunnlag har NTB bedt om at referatforbudet blir vurdert på nytt.
- (10) **Høyesteretts kjæremålsutvalg** bemerker:
- (11) Da den angrepne kjennelse er avsagt av lagmannsretten som første instans, har kjæremålsutvalget som utgangspunkt full kompetanse. Den kjærende part har imidlertid valgt bare å angripe referatforbudet på grunn av feil ved saksbehandlingen, og utvalget vil da ikke kunne prøve realiteten.
- (12) Etter domstolsloven § 124 første ledd er rettsmøter offentlige og « forhandlingene og rettsavgjørelsene kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt ved lov eller av retten i

medhold av lov ». Bestemmelsen er et utslag av et grunnleggende rettsstatsprinsipp om at rettsforhandlingene, dersom det ikke foreligger tungtveiende grunner for å gjøre unntak, skal være offentlige, jf. Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 6 nr. 1 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 14 nr. 1. Formålet med dette prinsippet er å sikre offentlig kontroll med og mulighet for kritikk av rettergangen.

- (13) I hvilke tilfeller det kan gjøres unntak fra hovedregelen om at det kan gis offentlig referat fra rettsforhandlinger, fremgår av domstolsloven § 128 og § 129. Lagmannsretten har som hjemmel for referatforbudet vist til domstolsloven § 129. Den del av § 129 som kan være aktuell i vår sak, er § 129 andre ledd, som gir retten adgang til ved kjennelse helt eller delvis å forby offentlig gjengivelse av forhandlingene i rettsmøte:
- « a. når retten frykter at offentlig gjengivelse av forhandlingene vil kunne ha skadelig virkning på opplysningen eller på dømmelsen av saken, eller
 - b. når rettsmøtet holdes eller kan holdes for lukkede dører. »
- (14) Under hvilke betingelser rettsmøte kan holdes for lukkede dører, reguleres av § 125 og § 126. De alternativer i disse paragrafer som lagmannsretten kan ha tenkt på, er bestemmelsene i § 125 første ledd bokstavene b og c. Disse bestemmelsene gir retten adgang til ved kjennelse å beslutte at et rettsmøte helt eller delvis skal holdes for lukkede dører « når hensynet til privatlivets fred eller til ærbarhet krever det », eller « når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd ».
- (15) Det fremgår av domstolsloven § 129 andre ledd at en avgjørelse om å forby offentlig gjengivelse av forhandlingene, må treffes ved kjennelse. Etter straffeprosessloven § 52 skal kjennelser « ha grunner ». Av kravet om kjennelsesgrunner må følge at retten både må angi det faktum den har bygd på og hvilke rettssetninger som er anvendt.
- (16) Av lagmannsrettens kjennelse fremgår at det er de opplysninger som lagrettemedlemmet har kommet med om mulige inhabilitetsgrunner, som danner det faktiske grunnlag for lagmannsrettens referatforbud. Som rettslig hjemmel har lagmannsretten vist til domstolsloven § 129, men ikke angitt hvilket alternativ i denne bestemmelse som begrunner referatforbudet. Etter kjæremålsutvalgets oppfatning må dette anses som en saksbehandlingsfeil. Som påpekt i Den norske Dommerforening, Dommerne og mediene - håndbok om regelverk og god praksis for dommers forhold til mediene, 2. utgave 2007, side 21, bør kjennelser om referatforbud inneholde en presis henvisning til den bestemmelse som gir hjemmel for forbudet.
- (17) Det viktigste formål med kravet om at rettsavgjørelser skal begrunnes, er at man på denne måten sikrer at avgjørelsen blir nøye gjennomtenkt, at den blir truffet på grunnlag av de kriterier som rettsreglene oppstiller, og at utenforliggende motiver blir holdt utenfor. I tillegg kommer blant annet at partene har behov for å vite begrunnelsen dersom de ønsker å benytte rettsmidler, og at den begrunnelse retten har gitt, gir allmennheten et mer nyansert innblikk i hva som er gjeldende rett, se nærmere Skoghøy, Tvistemål, 2. utgave 2001, side 739.
- (18) Hvis lagmannsrettens referatforbud er blitt truffet på grunnlag av en inngående vurdering av lovens vilkår, fremstår det som mest sannsynlig at det er begrunnet i hensynet til privatlivets fred, se domstolsloven § 129 andre ledd bokstav b, jf. § 125 første ledd bokstav b. Dette kan imidlertid ikke uten videre legges til grunn. Dersom lovens vilkår for referatforbud var blitt inngående vurdert, og lagmannsretten hadde ment at hensynet til privatlivets fred begrunnet et slikt forbud, ville det etter kjæremålsutvalgets syn ha vært naturlig at retten i kjennelsen ikke bare ha tatt inn en generell og upresis henvisning til § 129, men i det minste også hadde vist til § 125 første ledd bokstav b.
- (19) Det at kjennelsen om referatforbud ikke uten videre kan forutsettes å være basert på noen

nærmere vurdering av lovens vilkår, styrkes av at lagmannsretten bare har nedlagt forbud mot å referere fra forhandlingene, men ikke har truffet noen beslutning som begrenser adgangen til å gjengi rettens kjennelse offentlig. De påberopte inhabilitetsgrunner er gjengitt i lagmannsrettens kjennelse. Dersom retten hadde ment at det av hensyn til privatlivets fred var nødvendig å nedlegge forbud mot å referere fra forhandlingene, ville det ha vært nærliggende også å begrense adgangen til offentlig gjengivelse av kjennelsen. Etter domstolsloven § 130 første ledd bokstav a kan retten forby offentlig gjengivelse av hele eller deler av en rettsavgjørelse dersom hensynet til privatlivets fred krever det. Det er imidlertid på det rene at noen slik beslutning ikke er truffet. Ut fra de faktiske opplysninger som foreligger, er det etter utvalgets oppfatning også vanskelig å se at denne bestemmelse i det foreliggende tilfelle kunne ha begrunnet noe totalforbud mot offentlig gjengivelse av inhabilitetsavgjørelsen, jf. Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse av i dag i sak 2007/461 (Bergensavisen) (HR-2007-00672-U).

- (20) Siden lagmannsretten ikke har angitt hvilken rettsregel referatforbudet er begrunnet i, er det ikke mulig for kjæremålsutvalget å prøve om lagmannsretten har oppfattet og anvendt lovens vilkår for referatforbud riktig. På denne bakgrunn finner utvalget at lagmannsrettens kjennelse for så vidt gjelder forbudet mot referat fra forhandlingene om habilitetsspørsmålet, må oppheves, se straffeprosessloven § 385 tredje ledd sammenholdt med § 343 andre ledd nr. 8.
- (21) Kjennelsen er enstemmig.

Slutning:

Lagmannsrettens kjennelse oppheves for så vidt gjelder forbudet mot referat fra forhandlingene om habilitetsspørsmålet.

Databasen sist oppdatert 25. april 2007